ԵՐԱՍՏԱՆ

Տարեգրական Հատոր

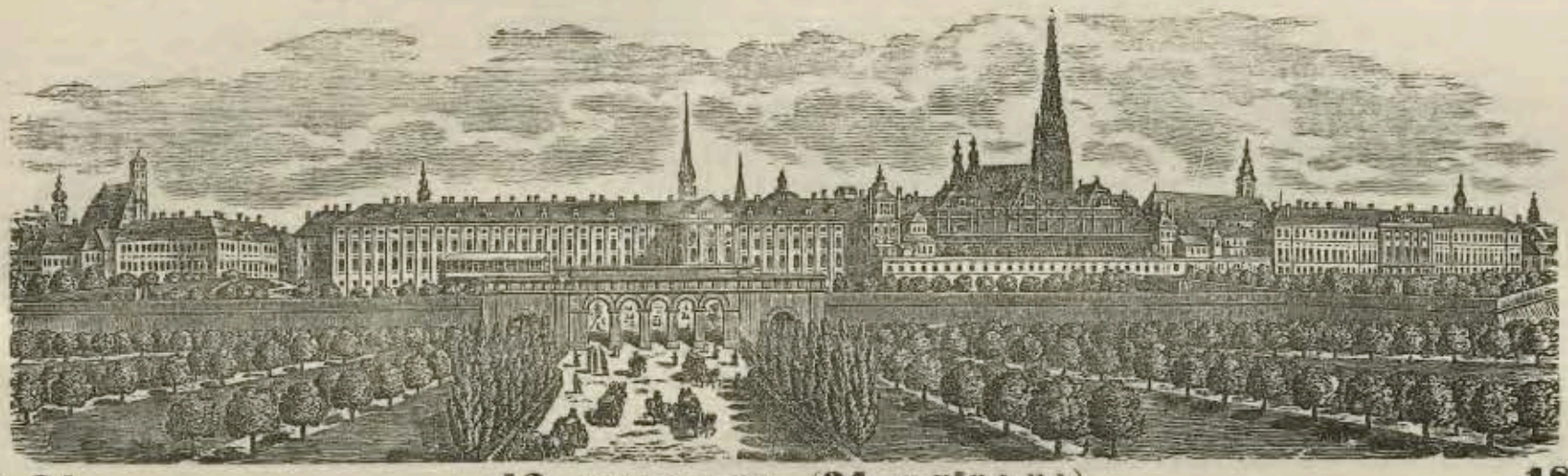

Թիւ 24 — 12 ՅՈՒԼԻՍԻ (31 ՄԱՅԻՍԻ) — 1849

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լրագրոյս սկիզբն մինչեւ հիմակ անցած եղեւ տարւան միջոցը՝ որ աւ Յունիս ամսոյս վերջը կը լմննայ, թէպէտ երկոյն տուն մը չէ, բայց յանկարծական ու նշանաւոր դէպքերուն առատութիւնը անանկ ծանրակշիռ պատմութիւն մը կը պարունակէ, որ աշխարհիս տեսարանին վրայ ուրիշ տասնեւսան մը հետ բազդատուելով՝ աւելի՝ նոյն դարուն մը պատմութիւնէ ալ աւելի օրինակներ կը դնէ, որոնք լրմնոյ պարտիզ զարուն թեամբը մարդիկները կը պրպտեն կարթընցընեն, ու. ոմանց օգուտ բաղելու, ոմանց ալ փեսատեղու պատճառ կը լան։ Եւրոպայի զանազան տէրութիւններուն մէջ սահմանադրութիւն մտնելը, այլեւայլ տեղու անք հասարակապետութիւն գրուելը կամ վնելու ջանքը, իրարմէ, բոլորովին տարբեր մարքերով խեղճացուած ազատութեան անունը, թիւրուտ քաղաքական ազանգները, դաղափարաց եւ. դինուոյ սահմանին պատերազմները ու շփոթութիւնները բոլոր աշխարհիս մեռադրութիւնը յարիշտակեցին։ Յուլիսի սկիզբը մեր սկսելու Հինգերորդ վիրամնայ ընթացքին կամ՝ Եւրոպայ տարւան մէջ տոյնիներէն աւելի երեւելի չէ նէ, գոնէ նոյնչափ երեւելի դէպքեր պատահելու նշանները հիմակուընէ կը տեսնուին։ Ասանկ ալիկոծ ժամանակի մէջ ինչպէս ուրիշ շատ տպդերուն, նոյնպէս մեր ազգին ալ քաղաքական ոգին նոր պրթընցաւ, ու. յառաջադոյն միտ շղթած բանելուն հետեւ սկսաւ միտ դնել, անանց վրայ կրցածին չափ գատատանութիւններ ընել, մէկ կողմը բարձրացընել, մէկայ կողմը վար գոյնել, կամ թէ ըսեմ՝ մեր ազգն ալ Եւրոպայի ալիկոծութեանց հետ մէկտեղ սկսաւ մարքով երթալ թնալ, ու քաղաքական կարծիքներու նեղատանքն այլեւայլ կողմնակցութիւններու բաժնուիլ։

Մենք առ շարժման մէջ մեր պարտանն ու մեր լրագրին պարտքը խորանեկ ճանչնալով՝ խոկցանք մինչեւ. հիմա ջանացինք որ նոր՝ լրագիր շինողի մը վերարերած ամէն մեծ ու պզտիկ գիտութիւններուն վրայ հնարական տեղեկութիւն առնալով՝ դրածնիս ալ հիմնական, շինսակ ու շփոթութիւններէ ազատ գրենք։ Եւրկրորդ՝ նոյնցանք որ առանկ երեւելի պատմութիւնները մեր ազգին կատր փրթուած, ընդհատած ու. պակասաւոր շաւանգենք, հապա ամբողջ, շարունակեալ ու յաղեցուցիչ պատմութիւն մը հանենք, եւ. միանգամայն ամէն մէկ դէպքին իրեն արժանի միջոցը տանք, այսինքն եթէ մեծ ու հեռաւորութիւն ունեցող դէպք էր՝ ամէն պարագաներովը մանրատեսակ պատմենք, իսկ մանանական ու աննշան դէպքերը՝ հատնատոտիս։ Յայտնի է որ եթէ, առ բանիս միտ չդրուի իր, պատմութեան մէջ շատ զգայատութիւններ կը ազդին։ Եւրրորդ՝ քանի տուեալներուն ու անուանի լրագիրներուն դէ դեցիկ մասերն ու խարհրդածութիւնները մեր ընթերցողներուն միշտ հաղորդեցինք։ Լրագրի մը հոգին ասանք են, ուստի եւ. առանց ասանց լրագիր մը մեռած կը լայ։ Այս խարհրդածութիւնները են որ ազգի մը յաժարութիւնը, կատարեալութեան գիտուն, դէպքի մը ծածուկ պարագաները, սկիզբն ու վախճանը կը մեկնեն, կարդացողներուն միտքը կը կրթեն ու կը լուսաւորեն եւ ամբողջ ակը կ'ազնուացընեն։ Մեր հանար աշխարհիս վրայ մինչեւ. հիմա վրայ կարգաւորեալ լրագիր մը, որ առանց յարգը ջանչնայ, ինչպէս որ սամիկներ կ'ընեն, ու անանց շահն իր ընթերցողները ղրկէ։ Ապրարդ՝ ամէն բանէն աւելի ասոր փոքր ազգինք որ մեր լրագիրը գանազան քաղաքական կարծիքներու եւ. կողմնակցութիւններու, առ կամ՝ ան եւրոպական ազգին, առ կամ՝ ան տէրութեան գործիք, խաղալիկ ու գերի չըլլայ, հապա Եւրոպայի երեւելի ազգերուն գրածներն իրարու հետ բաղդատելով եւ անաչառ ու ազատ դատատան ընելով՝ ճշմարիտ ու հաստատուն տեսած լուրերնիս մեր յարգի ընթերցողներուն առջեւը իրրեւ սայդ դրինք, օրպէս զի գիտցածնին գիտցած ըլլայ եւ ոյսօր հասատատածնին վաղը ստիպնալով եւ ասնելու չատիպտին ու. խարաւածի պէս ընան։ Իսկ անհաստատ եղած յուրերն ալ անանկ կերպով մը պատմեցինք որ անանց գէս անատայդ ըլլալն ինք իրմէ խնայտ։

Մենք մեծ ուրախութեան եւ միանգամայն մխիթարութեան պատճառ է տեսնելը որ խոկցանք մինչեւ. հիմա բանած առ ճամբաներու հաւատարմութիւնը, ծանրութիւնն ու օգտակարութիւնը շատ հեռս անձինք ճանչցան եւ գրով ու խօսքով իրենց հաճութիւնը մեզի ցուցցընին, ու լրագիրնիս նոյն ճամբով շարունակելու յորդորեցին։ Մենք ազգին միակ ճշմարիտ օգուտն ու յառաջադիմութիւնը ուշքերնուս առջեւն ունենալով՝ ասանկ յարգի անձանց յորդորը կ'ընդունինք, եւ մեր սորագրուած ու հիմա սորագրուելու հրատարակած անդամներուն օգնութեանը յուսալով՝ Ա. Եղիշէ Փարպեցի ալ կը սկսինք, եւ բացայայտ կը ծանուցանենք որ ինչպէս մինչեւ հիմա, նոյնպէս ասկից ետքն ալ մեր նպատակն է Ազգին մէջ ճշմարիտ ու կատարեալ լուրեր տարածել, մասնաւոր հատուածներով ազգը քաղաքագէտ ընել, որ հիմա կատարեալ տեսնես շատ հոգիներ է, Բանասիրական, Պատմական, Տնտեսական եւ Ազգային յաղագաներով ազգային եռանդը կատարելագործել, եւ. Ազգին ատոյդ շահը իր աչքին առջեւը դնել։ Փաստ խօսք եւ. գուտ կրօնաւորութիւն է ասելը որ մենք Աստուածեան կատարեալ թիւնն վախնալով կամ՝ արդարանալով եւ կամ տեսութեան ծածկելով՝ եղած յիշատակութիւններուն, պատերազմներուն, կայսերական զարայ յարձակումներուն եւ ուրիշ ասանց նման դէպքերուն ատոյդ լուրը կարաղ եղած ըլլանք գնել։ Ասանկ բաներ զրուցողները կ'երեւայ որ չեն

պիտէր թէ, հիմնիկու ան ազգայնա թիւան ազատութեան սանկը Ղ. իլինոյի մէջ ինչ սեռակ ազգա լրագիրներ կը տպուին ու հրապարակա-պէտակ հանդիսակ կը կարդացուին, եւ թէ ինչպէս սէրութիւան ձախող ու յաջող լուրերը, բայց մանաւանդ ձախողիմերդ կարելի եղածին չափ՝ շուտով ու ամէն մանր պարագաներովը քաղքիս մէջ կը տարածուին։ Ասոր համար թէ երբեմն մեր ընթերցողները բաւական հանգիստ մեր լրագրին մէջ չեն գտներ, չպրծնին որ սէրութիւան վախտը կամ ծածկելովը նոյնը տարտանած չենք, հապա անոր համար որ անանկ շինծու եւ խաբէական լուրերն արժանի չենք սեպուած մեր յարգի ընթերցողաց առջեւը ազգի մը պէս գնել։ Մինչեւ հիմա չէ եղած որ ասանկ պատմութիւններու համար դիմանալու արժանի եղած ճշմարիտ լուր մը մեր լրագրին մէջ չգրուած ը լլայ, կամ առ ա լուր մը թերեւ ազգդ պատմուած ը լլայ։

Դարձեալ՝ լրագիրնիս Գերմանացւոց (նեմցիներուն) կողմ բռնելու դիտաւորութիւն կամ պարտաւորութիւն ոչ երբեք ունի։ Մենք կը ճանչնանք զմեզ որ ոչ Գերմանացի ենք, ոչ Գողղիացի, ոչ Իտալացի, ոչ Ինդղիացի, հապա Հայազգի։ Ուստի թէ աս կողմանէ եւ թէ պատանեալի մը վայրաց հաւատարմութեան ու անաչառութեան պատճառու ենք կրնայ աս աղգերէն մէկը ամէն բանի մէջ զոմեր կամ ամէն բանի մէջ պարտաւոր, ապա թէ ոչ՝ մեր պարարքին մէջ կը պակսինք ու ազգին օգտակար ճամբայ բռնած չենք ը լլար։ այլ աւանակ բարձր ազգերէն ամէն միտուն իրենց ազգանի պատիւը տալով՝ գովելի բաներնին անաչառ կը գովենք, պարտաւորին ալ կը պարտաւորենք, վասն զի ուրիշ ազգի մը վրայ ամէն տեսած կամ լսած բաներնիս կուրորէն ընդունիլ չենք ուզեր, հապա միայն ազգիկը քաղել։ Բայց ազատելոյնը զլեսս որարար Գողղիացւոց ու Իտալացւոց լեղուները գիտնալով՝ անոնց լրագիրները միայն կարդալով, ու անանց բանասանեղիներուն (ալմանագներուն) հետ աւելուր ելով՝ մինակ զանանք ամենին աւելի քաղաքականացեալ ու ազատութեան ճաշակին փարձ եւ աեղեակ կը տանին, անանց վրայ կը գարմանան ու կարծես թէ անանց երիրարարս թիւն կ'ընեն։ ասոր հետեւանքով ալ անոնց դէմ զրցուած փաքր բանը՝ ու ա կամ գրարարու թիւն կը կարծեն, իսկ անանց բաներերը մէյ մէկ պատգամ կը հանդիսին ու. կուրակերպ հնազանդութիւն կ'ընեն, աւանց քննելու թէ, ան Գողղիացին կամ Իտալացին ի՞նչ պատճառաւ, ի՞նչ իրաւունքով, ի՞նչ սկզբով աս բանս կ'ըսէ, պատմածները ստոյգ են, անանցմէ ի՞նչ հետաւորութիւններ կ'ելլեն, կամ Գողղիացւոց ու Իտալացւոց ազգն է որ նոյն բանը կ'ըսէ, չէ նէ ստանձնակոն մարդ մը իր կարծիքը՝ ազգի կարծիք կը ձեւացընէ։ Գանի որ մարդս ասանկ մէկ կողմը կը զարնուի, մէկ կողմը կը տեսնէ, եւ ուրիշ ազգերնիս չէ տեսած, ըանի կամ չկրներ, քանի որ անցած դացած դէպքերուն պատմութիւնը վրայ պայծառ դատարար ըանի ու տէրութեանց յարաբերութիւնները չիմանալու նէ, առոյգ եւ ամբողջ զատատան չկրնալով ընել բանի մը բուն վիճակը կատաղ չըլլալ տեսնել, նախապաշարման մէջ կը մնայ, եւ ուրիշ ազգաց կիրքերուն կը ծառայէ։ Ասոյգ է որ մարդ մը կրնայ ազգի մը տէրէ ակ ու. հակամիտութիւն ունենալ քան թէ ուրիշ ազգի, բայց ասիկայ ամարտի ու հաճոյքի բան ը լլալով՝ ճշմարտութեան կոնոն չկրնար ը լլալ, եւ ուրիշն ալ իրեն հաճոյանալու չկրնար ստիպել։

Ամէնէն աս ալ հարկաւոր կը սեպենք յայտնի զրուցել, որ մենք ճշմարիտ ազատութեան գէմ չենք, եւ ոչ ալ ատոյգ բռնաւորաց պաշտպան, բայց աս Ժամանակս խարերաներուն ազատութիւն ըլլած ամէն բաներն ալ ազատութիւն չենք ըսեր, օրինաւոր թագաւորները բռնաւոր չենք կոչեր, եւ ոչ ալ անանց ըրած ամէն իրաւունքները՝ բռնաւորական ու բարբարոսական կ'անուանենք։ Այսիկա միայն ան սանկը կրնայինք ըսել, եթէ Եւրոպայի մէջ աս տարիներս սասանիկ տարածուած Հասարակական եւ ընկերական ազատութիւնները խօսքերը ըլլած, հասարաւոր գրաւածքներդ կարդացած ու գործքերը տեսած չը լլայինք։ Ասանք են որ Եւրոպայի մէջ ամուսնանալու սարը կարը քակել, մէկուն մէկալին արդար ինչքերը յափշտակել, խուզարարք քաղաքացւոց ստիպելով զերոի պէս վաղցնել կ'ուզեն, եւ աս բաներս ուրիշ այլանդակ ու. կործանիչ սկզբունքներու հետ մէկտեղ՝ ամէն հնարքներով, սաւաերով ու. նենգութիւններով տարածելու կը ջանան։ Ժողովուրդն իրենց օրինաւոր իշխանին զէմ ոտք հանելու. հանար անդադար սատանայի կը հրաւիրեն որ ազգին անդին տարտարները մեծամեծ յաղթութիւններ կատարեր, գօրքերը ջնջեր են, գօրքերը տարտարներուն կողմն անցեր են, մեծերնուն հնազանդիլ չեն սորած, եւ ազգին ամիներուն երջանիկութիւն կամ Եւրիպաւոր դրախտ մը խոստանալով՝ կը խաբեն։ Ասոյգ իրենց ասանկ անարժան միջոցներով քարոզած երջանիկութեան տեղ՝ միայն թշուառութիւն կը բերեն, ու ձեռքերնին աւիթ անցներու պէս՝ վերջին ատաճանի բռնաւորութիւն կը բանեցընեն, ինչպէս որ տեսած ենք եւ զիտ մեր մեռելը կը սեմենք։ Գաւակ աս խօսքս ոմանց շատազանց երեւայ, բայց իրաք այսպէս է, եւ աս ազատութեան ու. հասարակապետութեան գաղտնիքը անուններու գործածողներու ն մեծ մասը ի վախճանի աս վերը զրցուած բաները կը գիտէ։ Աս ատանկ չէր բլլար նէ, Գողղիոյի մէջ հասարակապետութիւն հաստատողները հիմնիկ սնով գոհ կ'ը լլային, ուր որ ատոր հակառակ գիտ գոհ չեն, ու. ան ալ կործանել եւ անգր հասարականութիւն (գրոֆ-նեղ) կանգնել կ'ուզեն, որն որ յայտնի ը լլայ նէ՝ Գողղիացւոց եւ դուցէ աշխարհքիս մեծ մասին սատակ ու մեհայոս հարուած մը կը լլայ։ Մենք եթէ ատանք չտեսնենք, եթէ չիմանայինք որ աս ժամանակս թագաւորներուն դարարն ինչ է, թագաւորութեան գաղտիարն ինչ է, հասարակապետութիւն ինչ է, ու ինչ ազգին եւ որ ատենուան կը պատշաճի, ան ատանք գուցէ կրնայինք նոյն խարերանները ներկրիմի ու խաղաղ խօսքերը զոց աչուրներով ընդունիլ ու իբրեւ նոր նոր ճշմարտութիւններ՝ ուրիշներուն քարոզել, սատանց միա գնելու որ եթէ աս Եւրոպայի շաղափրատանները (շարլատաններուն) խարեութիւնները մեր նոր յառաջանալու սկսած ազգին մէջ մուտ գտնելու թոյլ նէ, ինչ վնասներ կրնան պատճառել։ Գոյց մեր պարտաւորը կամ անգիտութիւնն կամ խաղաղասիրութիւնը ատանկ խարեութիւններ տարածել չէ, եւ չենք բաղձար որ ազգը աս ատանուն ազատութեան կամ մեռնուանց թէ ատոյգ բռնաւորութեան վորձը կրէ։ Եւրոպայի նոր գիպուածները նրբագէտ մարդիներու օգտակար գրուելը տարի։ Եթէ ատանկ չափազանց դարարներդ Արեւելքի մէջ կը տարածուին եւ գլուխ կ'ելլեն, փոյ հնոտելայ ազգերուն դլուխը։ Իսկ եթէ տէրութիւնը կ'իմանայ ու զինքի զորութիւնամբ կը գործէ, գարձեալ փոյ նոյն ազգերուն դլուխը։ Ասոր համար Ազգերնիս աս ամէն բաներուն հետեւութիւններն ազիկ կշռելով՝ իր ընթացքին մէջ միշտ հաստատուն ու. հիմնական վիճաբանը է։ Գողղիացւոց ու Իտալացւոց մէջ ճշմարիտ ազատութիւն տարածելու շատ ազիկ լրագիրներ ալ կան, թող մեր տարցինք վարդութեանքն զանոնք ընտրեն, որպէս զի խաղաղութեամբ, զգուշութեամբ եւ օրինաւոր ճամբով յառաջանան, ներկայնն թագաւորող միտք մի ատանան, ու մերձաւոր եւ հեռաւոր ազատացին վրայ պատահս եւ ընտրող աչք։

ԼՐԱԳՐՈՅՑՍ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻՐ.

1. Աս լրագիրը ամէն երեքշաբթի մէյ մի կ'ելլէ։ Տարեկան գինը կանխիկ (էրլէն) 10 ֆիորին արծաթ է, վերջ առնուանը՝ կանխիկ հինգ ֆիորին արծաթ։

2. Լրագրոյս մէջ գրուին խաւարուած լուն շենք ընդունիր, մանաւանդ երբ որ հակառակութեան հոգւով գրուած ը լլայ, որպէս զի բոլորովին կ'ուզենք հեռու կենալ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Աս մեր լրագիրը կրնայ առնուիլ. Ա. Աստրիոյի ամէն կայսերական նամակատունները (գրոֆ-նեղէն), թէ Աստրիոյի կայսրութեան եւ թէ բոլոր Ցանկրատանի մէջ։ — Բ. Ա ԻԷՆԱ, Մխիթարեանց գրատանութեան խանութը։ — Գ. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՊՈՒՍԻ, Զուխարի խանը, Գ. Ազիա Նաբեանց սենեակը։ ՊԷՅՈՅԼԻ, Նրատաղէմի վանքը, Մխիթարեանց դրատանութեան սենեակը։ Դ. ԱԼԱՅԹԱ, Պոնտրիթց խանը, Աւարտանը Գ. Յովհաննէսի սենեակը։ — Գ. ՍՄԻՐՆԻ, Նէնի Մարտալի, Մխիթարեանց վանատունը։ — Ե. ԹՐԵՍՏ ԹՈ ՀՈՒՍԱ, Դանդիս Մխիթարեանց վանատունները։ — Իսկ ուրիշ քաղաքներէն սարարդրութիւնները՝ աս սեղանէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՈՏԻՒ · Մարմնոյ եւ արեան ուժին իմաստը։ Ընլեւոյ լուրեր։ — Լամպարտոնս ու Ալենսիկի · Վենեսիկի լուրեր։ — Բուռնատուան։ Բանակին վիճակը։

ԿԵՐՄԱՆԻԱ · Ոլորշի Դերմանիայի համար առաւած ազատմանագրութիւնը։ Ընդարձակ ժողովքը Ֆրանկֆորտ կը փոխադրուի։

ԴԱՆԻԱ · Օրինակելի ժողովքը։ Պարտականութիւնը։ Բարոքին քաղաքականութիւնը։

ՀՈՒՍԻՍԻ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ · Փաստաբանաց եւ Նոտարներուն բանակները։

ԴՈՒՌՔԱՆ · Աւստրիացիք Ֆիորենցա կը մնանեն։

ՍՍՊԱՆԻԱ · Իսպաւարին հիւանդութեան վիճակը։ Պատերազմին նախորդ։

ԱՆԳԼԻԱ · Դանուսպի լուրեր։

ԻՍՊԱՆԻԱ · Ընլեւոյլ լուրեր։

ԼՈՒՍԻՍՏԱՆ · Ցոն Մէկնէլ։

ՅՈՒԻԹԻԱ · Նաւատորմիղը դէպի Ջանիմպոլա կը խաւրուի։

ՀՆԴՈՒԵՏԻԱ · Վարձկան զորք լուսաւ. որպէս մ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ · Աւստրիական զորքը Վալաքիայի մէջ։

ՊԱՒՍԿԱՍՏԱՆ · Պատերազմական հնա կ'աւարուին։

ԱՄԵՐԻԿԱ · Ընլեւոյլ լուրեր։

ԱՌՈՒՏՐԱԼԻԱ · Ոսկոյ եւ արծաթի հանք։

ՈՒՍՄԻՄՆԱԿԱՆՈՒԹ · Նոր մարդակ։

ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ · Բրազիլիայի նոր մեսագար։

ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ · Ս. Քահանայապետին ուղերար հանդէպ իշխանութեան ծագումն ու հարիւրաւորութիւնը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ · Վնասակար բառ մը։ — Լրիս եղբարը։

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆԱ, ՅՈՒՆԻՍԻ 11

Ընթացեալ 7ին Քրիստոսի ամենասուրբ Մարմնոյ եւ Արեան ուժին իմաստը շատ փառաւորապէս կատարուեցաւ։ Կայսրը, իր Հայրը Ֆրանկիսկոս Կարոլոս եւ եղբայրները կայսերական թիկնապահներով՝ Սրբութիւնն արքայնի եւեւէն կերթային։ Ամենահաղնիներն անմիջապէս յառաջ Սալցպուրգի արքեպիսկոպոս կրպինալը, իր քովը Ս. Քահանայապետին նուիրակը, ասոնց ետեւէն ալ ամենայն մեծարելիները, ասոնց ետեւէն ալ ամենայն գանուող արքեպիսկոպոսներն ու եպիսկոպոսները իրենց հայրապետական զգեստներով կերթային։ Թափորին անցած ամէն ճամբաները զինուորներ շարուած, քանի մը հրապարակներու մէջ ալ հանդիսի համար փեղով կեցած էին։ Հանդիսաւոր լսինները Կայսրն հրապարակին մէջ կեցող զինուորները երեք անգամ ողջունի հրայան պարպեցին։ Կայսրը ետ գառնալու ատենը՝ թէ ժողովրդը եւ թէ զինուորները սաստիկ մեծ ուրախութիւն ցուցուցին եւ կեցցէ կանչելէն չէին դադրեր։

— Պաւիէրայի թագաւորը Ռատեցքի սպարապետն՝ իր ըրած քաջութիւններուն համար՝ Ս. Հուպերդոսի կարգին նշանը խաւրեց։ Նոյնպէս Բրուսիայի թագաւորը Ռատեցքիին Սեւ արծուի նշանը, իսկ Ալբերդ արքիդքսին զինուորական ծառայութեան նշանը, սպարապետի տեղակալ Հէսին ու Շէսնհալսին ալ կարմիր արծուի նշանները շնորհեց։

— Լչեւ մանչ պաշտօնատունին կողմանէ հրատարակուած հաշուին նայելով անցած տարի ան Դայրէմ բերի 1էն մինչեւ առ տարեան փետրուարի վերջը Աւստրիա 29 միլիոն ֆիորին մուտք եւ 59 միլիոն ելք ունեցեր է, որ ըսել է թէ 30 միլիոն բացը մնացեր է։

— Թէպէտ եւ քաղքին խաղաղութիւնը օրէ օր աւելի եւս հաստատուելու փոյթ է, բայց որոմհետեւ տերութիւնն թշնամիները, մանաւանդ Մոնտենեգրը իրենց գործը գիւրաւ չյաջողեցաւ, հանդ՝ կը վանան իրենց դիրքերուն ձեռքումը Վենետիկի մէջ խռովութիւն հանել, անոր համար առ մնաբերս կառավարութիւնը քաղքիս պաշարման վիճակը քիչ մը աւելի խստացուց, եւ հրաման հանեց որ սրճարանները ու գինետունները գիշերը ժամը 11էն ետքը գոցուին։ Ազատիսի խռովարարներէն մէկը առ օրերս ձեռք ինկաւ, որն որ զինուոր ապրատաքնցնելու եւ ապստամբաց կողմը փաստաբերելու ընկերութիւնն մը անդամ էր, ու զինուորական դատաստանով դատապարտուելով՝ հրացանով սպանուեցաւ։

— Աւստրիայի տերութիւնը Դերիոյի հիւսիսային կողմերը նոր բանակ մը կը կազմէ։ Կ'ըսուի որ նաեւ Իտալիան բանակին չորրորդ գունդարանը հոն պիտի՝ որ երթայ։ Ան բանակը հանանակնտարար Պաւիէրայի ու Պատնի ապատամբութիւնն զէմ է։

ԼՈՒՍԻԱՆԱ ՈՒ ԱՂԵՒՏԻԿ։ Դրուիվիզկէն Մայիսի 29ին Վենետիկի պաշարման վերջ առ տեղեկութիւնները կու տան կայսերական զօրքը Մայիսի, Սեպտեմբերի, Ս. Հուլիսնոյի բերդերն ուրն։ Շոգեկառքին կամրջին վերջն ալ 300 քայլ յառաջ գացին։ Հիմա նոր շինուած մարտակոցներով սկսան բռնել Վենետիկ քաղաքը պաշարել։ Մայիսի եւ Մեկալ բերդերը առնելու համար եղած գործողութեան մէջ զրեթէ 80,000 թնդանոթի նետուեցաւ։ Պալկերայի մէջ եւ օր կանգուն մը տեղ ամրոցը մնացած է։ Բերդին մէջը Վենետիկցիք երկաթ ական (սաղմ) շինած էին, որոնց մէկուն ոտքը պատռեցաւ (ֆէրէլ) պաշտօնական մը տեսան, ու մարդոց, իսկ մէկալը շատ բարնկելով՝ 40 զինուոր, 4 ոտ պաշտօնական օրը հանեց։ Իսկ ամբոխին Վենետիկի քաղաքն կը գրեն որ երբ որ Վենետիկին շատ կազմերը կայսերականաց նետած առաջնորդին սկսաւ պրիլ։ Ռատեցքին քաղքին պատգամաւոր խաւրեց, եւ իմացուց որ այլ զէմ զենելը անկարելի է, ուստի թէ որ իրենց շահը կ'ուզեն՝ անձնատուր ըլլան։ Բայց անոնք եկող մարդուն վրայ հրացան պարպելով՝ ոտքը վիրաւորեցին։ ան ատեն սպարապետը հրաման տուաւ որ քաղաքը ամենայն սաստիկութեամբ պարենն։ Հիմա շատ անգեր բարերու մէջ է։ Երկու առաջ ալ Ս. Մարկոսի հրապարակն բնկաւ, կ'ըսեն։ Քաղաքացւոց վատօրէն ու գնդակը պակսելու սկսաւ, իրենց նետած առաջները միայն ա ազով լցուած են։ Քիմաճիայի ձիերաները եւ Վենետիկէն փախչողները կը հաստատեն որ քաղաքացիք ուզած ըլլան Աւստրիական դրօշը անկել, բայց Պագիլեաս հապարապետը՝ որն որ Նաւահանգստին մէջ կեցող պատերազմական նաւին հրամանատարն է, սպառնացած ըլլայ որ եթէ անկելու ըլլան նէ՝ քաղաքը կը դնուի։ — Կ'ասեն. կ'ըսուի որ քաղաքացիք կայսերականաց հետ անձնատուր ըլլալու վրայ խօսելու սկսեր են, ասոր համար ալ ամենք քիչ մը ատեն քաղաքը զարնելէն դադրեցան։ բայց զինուորներ հետ միասին, որոնք Վենետիկցիք կ'ուզէին որ իրենց ընդհանուր թագաւորութիւն տուին ու թիկունք սատկինին մէջտ ունենան։ բայց Ռատեցքի յանձն չառաւ, ու հիմա քաղքին ամրակոծութիւնը նոր՝ կ'երթայ։ Մեսպրեէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն որ կայսերական զօրքը Մարիերա առնելէն ետքը՝ ուզիր է քիչ մը զրեն լոցալով Վենետիկին վրայ յարձակուիլ ընել։ բայց Ռատեցքի, ասոր բանն ունկարելի համարելով թող չէ տար։ Ռատեցքի սպարապետը Վենետիկի զարձուածութիւնները կարգի գնելէն ետքը՝ նոր՝ Միլան զարձաւ, անկից ալ դէպ ի Ֆիորենցա ճամբայ ելաւ։

Մանրամասնութիւն։ Պատերազմական գործողութիւնները դիս գագարման վիճակի մէջ են, ամէն կողմէն զէպ ի բանակը գնա զօրք կ'երթայ։ առ օրերս 17,000 ռուս զօրք ալ Թրէպոլիի կայսերական բանակին հետ միացաւ։ — Բրէսլաւրիէն եկած լուրերուն նայելով՝ առ օրերս կայսերականք ամէն կողմանէ մեկեղ յարձակումը սիւ՝ որ սկսէին, բայց բանակին ընդհանուր հրամանատարին փոխուելը՝ բանը քիչ մը ուշացուց։

— Այ եղեան զօրագնդին Բառճաանեանին յաղթութեան ու փախչելուն լուրը բոլորովին ան է, վասն զի առ զօրագնդը Բառճաանեանուն հետ պատերազմելու առիթ չունեցաւ, իսկ քանի մը փոքր կռիւներու մէջ ալ միայն իր զօրքը յաղթելով գտնուեցաւ։ Նոյնպէս Վիլհելմի եւ Փոկլ զօրագնդերը * Բառճաաներէն շլացուցան։ Ուրեմն կրնամ ըսել՝ թէ ամիս է որ Վարակ զիսան ալ դին իր ամրոցը կը կենայ։ Իսկ երկրորդը՝ որ իր 5000 (եւ ոչ 12,000) զօրքովը Կարագիեան լեռներուն վրայէն մինչեւ Գաշաա քաղաքը հասած էր, տեսնելով որ իր այնչափ քիչ զօրքովն Բառճաաներուն շատութեանը դէմ բան մը պիտի չկրնայ գործել, իր բոլոր զօրքն առաւ ու Որաւիայէն Բառճաաներուն մոտենալու։ կերթայ (Ֆէյեր) եկաւ բռնեց։ Ասոնք ճիշդ այսպէս ըլլալով՝ ինքիրմէ կը հետեւի որ Վիենայի ընակիչներն շատերուն վախնալն ու քաղքէն հեռանալը նոյնպէս բաղդաւորին սուտ եւ անհիմն է։ մանաւանդ եթէ ասոր հակառակ կայսեր դատնոյն համար՝ անցած տարուան շրջանութիւններուն ատեն փախչողներուն շատերը հիմա ետ կը դառնան։

— Այս օրերս Պուտապէշ փախչող գինուորներն ու պաշտօնակալները նոյն բնդրին առնուելուն վրայ նոր տեղեկութիւններ ուսան։ Ասոնց բաժին նայելով՝ բերդին մէջի խաւ ադ եւ սահմանապահ զօրաց պաշտօնակալներուն Բառճաաներէն սպաննուիլը ճշմարիտ չէ։ միայն մեծաս հրոսակներու պաշտօնակալ մը երեք սահմանապահ մեսրքնել ուսիր է, բայց առ բանս կէսրկէ զօրագնդը իմանալուն պէս՝ նոյն պաշտօնակալը բանս դնել աւելր է, որ զինուորական դատաստանով դատուի։ Նոյնպէս Բառճաաները բերդին մէջի տեսերը աւարի առած չեն, բայց ի թագաւորական դարատէն՝ ուր որ կայսերական զօրաց մէկ մասը ամրոցած եւ. մինչեւ վերջը Բառճաաներուն զէմ պատերազմած էր։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Պրուսիայ թագաւորը, Սաքսոնիայի ու Հանովէրի հետ միանալով՝ սահմանադրութիւն մը չունէր, ու ամէն Գերմանական կառավարութիւններուն առաջարկեց որ եթէ ընդունելի ըլլայ նէ՝ Գերմանիոյի արտաքին գործոց։ Ան սահմանադրութիւնը Ոլմանկ քաղաքը զարնել։ Բարկիւս եւ մեկալ բերդերը առնելու համար եղած գործողութեան մէջ զրեթէ 80,000 թնդանոթի նետուեցաւ։ Պալկերայի մէջ եւ օր կանգուն մը տեղ ամրոցը մնացած է։ Բերդին մէջը Վենետիկցիք երկաթ ական (սաղմ) շինած էին, որոնց մէկուն ոտքը պատռեցաւ (ֆէրէլ) պաշտօնական մը տեսան, ու մարդոց, իսկ մէկալը շատ բարնկելով՝ 40 զինուոր, 4 ոտ պաշտօնական օրը հանեց։ Իսկ ամբոխին Վենետիկի քաղքէն կը գրեն որ երբ որ Վենետիկին շատ կազմերը բերուած են, որոնց պատճառաւ որ իշխանները իրարու հետ չէին կրցած միաբանիլ։ Բայց կ'երեւայ որ առ սահմանադրութիւնն ալ իր փափաքանքին չկրնայ պիտի հասնիլ։ վասն զի ասոր մէջը թէպէտեւ Պրուսիոյ թագաւորին կայսերական իշխանութիւնն ուանուն շատ մը, բայց Պրուսիոյ թագաւորը ուրանալ գերմանական դերմանական ոգեւորութեան դլուխ եղած է աւելի ընդարձակ իշխանութեամբ։ միայն Ս քաւէրով իշխանները ժողովքը մը ունի, որուն ինքը գահերեց է։ Պաւիէրայի թագաւորը առ սահմանադրութիւնը ոչ ընդունեցաւ։ ոչ ալ մերժեց, հապա անոր ընդունելութիւնը ետեր կը պահէր, ըսաւ։ Կ'ըսուի որ Վիւրթեմպէրկ հաստատուն որոշած է որ Ֆրանգֆուրդի քուն սահմանադրութիւնը վրայ մնայ, ու ան բոլոր գերմանական տերութիւնց ամէն կերպով օգնէ, որոնք որ առ սահմանադրութիւնն վրայ հաստատուն կը մնան։ Իսկ Աւստրիա անկարելի կ'երեւայ որ ասոր հետ միաբանի, որովհետեւ չկրնար ըլլալ, որ ինքը գլուխը Պրուսիոյ իշխանութիւնը ասկ ձգէ, մանաւանդ որ Աւստրիոյի դերմանական երկիրները առ սահմանադրութեան մէջ սնարուած ըլլալով՝ Աւստրիա Գերմանիայի նկատմամբ իրարու. պատերազմ մը կը մնայ։ Շատ կը վախցուի որ Պրուսիոյ վերջապէս գերի զարմութեամբ իր ուզածը յաւաղ տանիլ ուզելով՝ քաղաքական պատերազմ մը փրթի։

Բրիգէն Պրուսիոյ կառավարութիւնն ու (Զոյհանեսս արքիդքսին ձեռքը յանձնուած) կենդրոնական կառավարութիւնը իրարու հետ ուրուած են։ Նոր սէս անկարելի թուին մէջ ըսինք, Պրուսիոյ թագաւորը Զոյհաննէս արքիդքսէն պահանջեց որ իր պաշտօնը իր ձեռքը յանձնէ, բայց ձեռնունայն եղաւ, որովհետեւ արքիդքսը յայտնապէս պատասխան տուաւ որ թէպէտ կ'ուզեմ պաշտօնս թող տալ, բայց հիմա թող չեմ տար քանի որ Գերմանիան ասանկ փոփոխուելու վիճակի մէջ է։ իսկ հրաժարման ժամանակը միայն Գերմանական հայրենիքին շահէն կախուած ունի։ եւ որովհետեւ ան բոլոր ազգին ու բոլոր Գերմանական կառավարութիւնց հաճութիւնը առ իշխանութիւնն հաստ, հաստատապէս միաբան զրած եմ որ առ իշխանութիւնն միայն մէկ տեղութիւնն մը պահանջմանը դէմ բոլոր զօրութիւնամբ պաշտպանեմ։ Պրուսիոյ թագաւորը քիչ մը ետքը արքիդքսին յայտնեց որ Զոյհանեսի դէմ պատերազմող բանակը՝ միայն իր (կենդրոնական) իշխանութիւնը տակն է։ Ան բանելուս վրայ կ'ըսեն որ Պրուսիոյ թագաւորը յայտարարութիւն մը հանած է, որուն մէջ կ'ըսէ որ ինքը իր սուրը ասկէ ետքը եւ ոչ մէկ պարտնոյ մը կենդրոնական իշխանութիւնն ասկ կը ձգէ։

— Ֆրանգֆուրդի ազգային ժողովքը Գերմանիոյի Շդուդկարդ մայրաքաղաքը կը փոխադրուի։ Ժողովքը Մայիսի 30ին առ որոշումն ըրաւ, ու Յունիսի 6ին Շդուդկարդի մէջ բացուեցաւ։ ասոր պատճառն ան է որ հոսուղը իրեն կողմակիցներուն հետ միանալով շինած սահմանադրութիւնը ոյժ ելցընելու հոգ տանի։ Ան կողմակիցներն են Պաւարիոյի հաստատակամութիւնն ու Պաւիէրայի Գալ գաւառը, որուն մէջ բանակ մ'ալ ժողոված է։ Ազգային ժողովքը առ որոշմանը մէջ նաեւ կենդրոնական կառավարութիւնն ալ Շդուդկարդ փոխադրուելու կը հրաւիրէ։

ՊԱՏԷՆ մեծ դաւրքը իր իշխանութիւնը ձեռք բերելու համար պատերազմը սկսելու կանոնը Սահմանելուն վրայ Մայիսի 30ին Պատրիկ ապատ գնդերն ու դաշնակցութեան գօրքը իրարու հետ զարնուեցան։ Ապատ գնդերը Հերբենհայմ ժողովուած էին, որ քիչ գրացի կառավարութեանց երկիրները յարձակին ու հնազանդեն ալ հաստատակամութեան դրօշը բանան։ Պատերազմը սաստիկ եղաւ, ու մինչեւ իրիկուն տեւեց, եւ հաստատակամներուն սաստիկ յաղթութիւնով ըլլաց։

ԻՏԱԼԻԱ

ՓԻԱՐԻՕ, ՅՈՒՆԻՍԻ 1։ Մայիսի 28ին ազգային ժողովքին տեսը օրէնսդիր ժողովքը ժողովեցաւ առանց մէկ արարողութեան մը։ Պ. Գիուսեպի ուիմենամեայ Ծերունին՝ ժողովականներուն մէջ տարեաց ամենէն մեծն ըլլալով՝ գահերէց նստաւ։ քարտուղարներուն գահերէցներուն ու քարտուղարներուն ընտրութիւնից մէջ չարաչար կարգը յաղթական եղաւ։ Լեռնականքն ան լեռնակոյսն է, որն որ սահմանադիր ժողովքին մէջն էր։ Մայիսի 30ին ժողովքը զարաւալ զարաւալ անցաւ։ խնդիրը՝ Պոմէն հաղարապետը օրէնսդիր ժողովքին պաշտօնի վրայ նորէն հրամանատար դնելու վրայ էր։ Գահերէցն ատենին կը չկրնայով՝ հանդարտեցնել, դիմորդները գլուխը գրաւ ու քարտուղարները իրենց գիրանները փաշուեցան։ խնդիր մը ասոնց նոյնը Պիմ ժ

ապաթարեալը միջնորդ մեծելով՝ խռովութիւնը իջեցուց։ Եւ ժողովքին մէջ հասարակապետականները խիստ քիչաւոր են. ասոնք երբ որ Մայիսի 29ին «Կեցցէ՛ հասարակապետութիւն, կանչեցին, ազգակցականները յուս կերան, բայց լեռնակողմանները մէկուն ստոյգ խօսքովը՝ գլխան ու իրենք ալ «Կեցցէ՛ հասարակապետութիւն» պոռացին։

— Լաւ պաշտօնանոցներու ժողովքը կասմուեցաւ. ուրիշ պաշտօնանոցներէն հինգը հին՝ ու երեքը միայն նոր են։ Պաշտօնեանոցներուն դահիրեցին է Օսիլան Պաւզ, իսկ մեկալ պաշտօնեանոցին են Թասի, որ Դրասի, Լագրա, Գալու ու Ռիւիլեր (նորերը) Դոգուէի՝ տարաբին գործոց, Լանժիւինէ՝ վաճառականութեան ու Տիւշոր՝ ներքին գործոց։

— Փարիզէն եկած նոր լուր մը չկայ։ Թէ՛ քաղաքաւոր եւ թէ կարմիր կոմման լրագիրները՝ նոր պաշտօնեաներու ժողովքը չեն հաւնիր։ — Խառնիպի խնդրոյն վրայ մեծ օրերը օրէնսդիր ժողովքին մէջ պիտի՝ որ խօսուի։ Ընդ մարդ ու գործքիս ինչ փախման ունենալուն վրայ շատ հետաքրքիր է. կ'երեւայ որ կառավարութիւնը աս գործքիս մէջ ամէն օր փոփոխութիւններ կ'ընէ։ Հռոմայէն եկած ուրիշանդակները աղէկ ու խաղաղութիւնան յուսերը չեն բերեր։ Կառավարութեան տարտամ ընթացքը ինչէն յաւելի գալիք չեգիստցուիր. շատերը կը կարծեն որ գաղտի Լուդովիկոս օրէնսդիր ժողովքին ինչ. կոմ ըլլալը տեսնելու կը սպասէ։ Ամենը ալ կը պաշտպանեն որ Ս. Քահանայապետին նեւիրակը Պ. Լէսերին Հռոմայի եռապետներուն առաջարկած պայմաններուն դէմ բաղդը է ըրեր։ — Լուդովիկոս Նապոլէոն խորհրդանոյին խոստացաւ որ բանելու ճամբուն վրայ ժողովքին տեղեկութիւն պիտի տայ։

ՀԻՌՈՄԱՅԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Գանդիանոյի արտաքոյ կարգի գործակալ՝ Պ. Լիսէքին վերջին գործածներուն վրայ Ավանդիրէ լրագիրը Մայիսի 30ին աս տեղեկութիւնները կուտայ։ Պ. Լիսէքը՝ իր առաջարկութիւններուն ընդունելուն համար՝ որպէս նեղութիւնի մը Հռոմէն հեռանալէն ետքը՝ Մայիսի 24ին Դաղլիացւոց դիւանագիր բանակաւորէն Հռոմի սահմանադիր ժողովին թիւրիմի մը խաւրեց, որուն գլխաւոր իմաստն աս է. Հռոմի տարբերակական վիճակը վերջանալու կը մտիկնայ։ Իսկական դրոշը աս տարակուսական վիճակէն կամ բոլորովին գեղեցիկ ինկած եւ կամ բարձրացած պիտի ելլէ։ Ասանկ ծանր պարագաներու մէջ իմ վերջին պարտաւորութիւնս աս է որ ձեզի մէջ մը՝ հրապարակաւ ճշմարտութիւնը ծանուցանեմ։ Նա որ հաշտութիւնան, ճշմարտութիւնան ու մարդասիրութիւնան համար եկած եմ, ձեզիս ապացոյց ունիմ որ ցնա իբրեւ ժողովրդեան անհաղթութիւնան ու գրգռութիւնը պատճառ՝ մարդասպանութիւնս դաշնակցութեամբ (խանգեցով) մեռցնելու արդէն որոշեր էիք։ Բայց չեմ ուզեր որ ես ձեզի կիրքով մը ապրելիք ըլլամ՝, ուստի եւ ձեզի ուզածներնուդ պէս մտածելու եւ որոշելու ժամանակ իմով տալու համար՝ քիչ մը ատեն ձեր մէջէն կ'երթամ ու գլխաւոր բանակատեղը կ'երթամ որ հոն հրամանատար զօրապետին (général en chef) հետ միասին՝ իմ անձեր գաւառականներուս (Դաղլիացւոց) ապահովութիւնը հոկեմ։ Ես, վայ յաւիտենական քաղքին (Հռոմի), երիտ Դաղլիացւոց մը կամ՝ ասարականի մը մատին կը գայտ։ Ինծի ամէն կոմ հարցուցէք. Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մենք ձեզ բարեկամի պէս ընդունինք, երբ որ դուք մեզի յայտնի ու հրապարակական գրաւական մը չէք տար։ Ահաւասիկ ձեզի գրաւական մը, որ իմ՝ յատաքանչ գրած երեք պայմաններուս (աս մեր նախընթաց թիւը) վրայ չդարտ. մին է, այսինքն՝ Դաղլիական հասարակապետութիւնը երաշխաւոր կ'ըլլայ որ իր զօրքը Հռոմայի տէրութեան մէջ ուր որ կը մնան նէ, իմ՝ չխառնի որ ուրիշ ստար տէրութիւն մին ալ հոն մնանէ։

Ես թուղթը Հռոմի սահմանադիր ժողովը եւ ոչ կարդաց. հապա եռապետներուն խրկեց որ անոնք պատասխան տան։ Ամենք կ'ըսեն որ եռապետները պատասխան մը տուին, բայց շատերը կը հաստատեն որ չպատասխանեցին. ուստի Հանար Պ. Լիսէքը եւ Ամենոյ զօրապետ Քաղաքացւոց խորհրդին (Consiglio municipale) Վերջնական հանուն մը գրեցին եւ սպառնացան որ Հռոմայեցիք 24 ժամու մէջ անձնատուր չեն ըլլար նէ, Դաղլիացիք ղէնքի զօրութիւնամբ Հռոմ՝ պիտի մտնեն։ Բայց քաղաքացւոց խորհուրդն ալ պատասխան մը ջնուաւ։ Ասոր վրայ Ուռենոյ իր պատերազմական պարապմունքները սկսաւ։ Դաղլիացիք՝ որ յատաքագոյն իրենց զօրքը դեռ ալէկ ժողովուած ու խոշոր թնդանօթներնը հասած չըլլալուն՝ ժամանակը երկայն բարակ խօսակցութիւններով կ'անցընէին, հիմա շուտով կը դարձնեն, ու խօսելու հարկաւորութիւն մ'ալ չըլլայ նէ, բակեանական ոճով կը լմընցընեն։ Կոմոլոմանի բլուրէն կ'երեւայ որ Դաղլիացւոց գլխին մէջ մեծ շարժումներ կան, որոնց ամէնն ալ Ս. Պօղոսի քով Տիբերիս գետին վրայ Ֆրանսական նաւակամրջին կողմերը կը շարունակուին։ Դաղլիացւոց գլխաւոր գործը Վիլլա Սանդուչիի գոմն է. երրորդ գլխակ բանակ մ'ալ Ավրեադամերայի դիմերը կեցած է։ Հռոմի դրսի հետ ունեցած ամէն հաղորդակցութիւնները դադրեցեր կարուած են. մարդ մ'ալ չի կրնար պարիսպներէն դուրս ելլել. հիմա եւ ոչ Հռոմայեցւոց գլխին դուրս կ'ելլէ, հապա ամէնն ալ ներսը ժողովուած՝ իրենք զիրենք սասակի պաշտպանելու կը պատրաստուին։

— Հ՚ատ լրագիրներուն հաստատածին նայելով՝ Հռոմայեցւոց հրատարակածը որ կարիպալտին դէմ ելլելու զօրքին վրայ մեծ յաղթութիւն մը ըրած ու հետագայորը եւս քաշուելու ստիպած ըլլայ, որն որ մենք ալ անցած թուերներուս մէջ յիշատակեցինք, անհիմն բան է եղեր։ Ա՛ս լրագիրներուն նայելով՝ ասոյդն աս է։ Դաղլիացիք երբ որ Հռոմայեցւոց հետ զինադադար ընին՝ առանց նոյն պինդապարին մէջ Նէապոլսեցւոց զօրքն ալ ասնելու, հետագայորը գուշակելով որ նոյն միջոցին Հռոմայեցիք իրենց բոլոր զօրութիւնները իր վրայ կը յարձակին, եւ միանգամայն Դաղլիացւոց լուռած ճամբուն վրայ ալ շատ նեղանալով, որ կայնգա իրենց գիւղանին հետ մեկտեղ որոշուածին համեմատ՝ Ավանիայի ու Նէապոլի զօրայ հետ միասին գործելու տեղ՝ առանձին կը գործեն ու խելքերնուն փչածին պէս մէյ մը կը դարնուին, մէյ մը դինադադար կ'ընեն, ուրիշ ետ քաշուիլ։ Նոյն ատենը իր գործակիցին պէս կարիպալտին իր զօրքը տարբեր վրան կը քալէր, եւ Վիլլեդրիին քով վերջապահներուն պատահելով՝ մեջերնին կռիւ մը եղաւ։ Դիւանագիտիք շատ քաջութիւնամբ պատերազմեցան, եւ իմիպէտ իրենք ալ մարդ կորսընցուցին, բայց Հռոմայեցիք ալ ազէկ ջարդ կերան։ Սակայն որոշեցուցեր Դեսպոլսեցւոց բանակը Հռոմայի երկրին դուրս ելլա, անոր համար Հռոմայեցիք սկսան լուր սարածել որ Դեսպոլսեցւոց բանակը բոլոր ջարդեցինք դուրս փախնուեցինք։ Պրսուի որ հետագայորը եւս քաշուելէն յետաքրքիր Լեսլին ըռնած ճամբուն վրայ բորդ մը ըներ է. Ամենք սոր վրայ աս ալ կ'ասելնին որ Պ. Տ'Ուրպուր Դաղլիացի Պարեդա կեցոյ գեսպանը սոր համար ծածուկ Հռոմ եկեր ու Լեսերին հետ երկայն ատեն խօսելէն ետեւ նորէն նա է դարձեր։

— Պարզ լրագրին մէկ թղթակիցը Կարիպալտիին եւ իր զօրքը վրայ աս տեղեկութիւնը կուտայ։ Կարիպալտին (Սարդինիայի) Դիցցա քաղաքը ծնած է. իր ծնողներն քաղքէն ու բոլոր հետագայորութիւնէն ասիպուեցաւ փախչիլ, որովհետեւ տրիշ իրեն պէս չարագործներու հետ միասնելով կ'ուզեր ճենովայի թագաւորը սգը հանելով՝ թագաւորը մեռցընել։ Ընկէ վերջը քանի մը տարի Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ զանազան կալանակցու գործերու սակ պնուռոտութիւն բրաւ։ Երբ որ վերջին տարիները Խառնիպի խռովութիւնները սկսան, որոնք գնդով մը հայրենիքը դարձաւ, եւ Պարլամ Ազգերդ էն թագաւորութիւն ընդունելով՝ Դիցցա եկաւ, ուր որ խիստ հասարակապետականները զինքը սիրով ընդունեցան։ Նոյնը Գիւեդիի կողմերը եւ Նէապոլի սահմաններուն մոտ լեռանց մէջ խիզ մը շարաւոր ու կամաւորներ արժանի մարդիներ ժողվելով՝ անոնց գլուխ եղաւ։ Ա՛ս անպիտան մարդիներուն աւար ընելէն ու միացրնելէն ուրիշ բան մը չէին գիտեր։ Պարզ զինքնք տեսած ատենը՝ գիտեն ակռանց սարսափ մը կուգայ, որովհետեւ նոյն խոկ վայրենի ու գաժան երեսնին ինչ տեսակ մարդ ըլլալնին յայտնի կը ցուցընէ։

ԳՈՆԿՈՆԱ

Տ'ԱՍՐ թնդանօթաձիգարանը Մայիսի 24ին գիտերնոցուց աս յայտարարութիւնը տուաւ։

Գիտերնոցի Բնակիչք։ Ձեր իշխանը իմ ինչնակալութիւնս կայսերական ատենս հետ կապող ապրանքներու թանկ կապը, ան դաշնադրութիւններ որոնք որ իմ կայսրս ու թագաւորս կը պարտաւորին որ Գոնկոնայի ամրաշինութեան պաշտպան կենայ եւ ձեր իշխանին իրաւունքը պաշտպանէ, Ուստրիայի կառավարութիւնը սոխպեցին որ բարձրագոյն մեծ գրասենեակներուն զինքնի ու ան անիշխանութիւնը վերջացընէ, որուն սակը ձեր գեղեցիկ երկիրը կը հիմնէր։ Ան կոմիսարութիւնը՝ որն որ Լիվոռնոն սակը ուսած կը ճնշէր, իմ գնդերս ցրուեցաւ, եւ հնարագոյն ընտիրներդ ապատամբներու գնդերուն ձեռքին ապրանքով՝ իրենց որիւսաւոր սիրտը հնազանդութեան սակ մնան։ — Հիմա ձեր իշխանին կանչելով՝ բարեկամի ու ներցակցի պէս՝ ձեր քաղաքը կը մնանեմ։ Մեղի հետ միացէք, որպէս զի հանդարտութիւնը, խաղաղութիւնն ու կրգաւորութիւնը շուտ մը հաստատուի, եւ դարձեալ մեջերնիդ դառնան ան միութիւնը, ան օրինապահութիւնն ու ան երջանիկ օրերը՝ որոնց համար բոլոր Եւրոպա վառնիդ կը նոմանէր։

Ես յայտարարութեան հրատարակուելուն երկրորդ օրը (Մայիսի 25ին) Ուստրիացւոց գնդերը Գիորնոցա մտաւ, ուր որ քաղաքացիք զիրենք այնպէս ընդունեցան, կ'ըսէ Թրէ-ոյ ուրա նատանիկոյ լրագիրը, ինչպէս որ յաղթող բանակ մը կ'ընդունուի։ Ինչպէս ամէն ճամբաներնին ազգոր գարդարուած էին. անելուն ու եկեղեցիներուն վրայ ճերմակ, կարմիր-ճերմակ (Ուստրիական ու Դոսկանայի), եւ սեւ-դեղին (Ուստրիական) դրօշներ կը ճաճէին։ Միօրինակ բոլոր բարեմաղթիներ կեցցէ՛ Լեոբոլտոս, կեցցէ՛ Գերմանայիք, կեցցէ՛ կայսրը, կեցցէ՛ Ռատեցքի, կեցցէ՛ Տ'Ուսրը կը կանչէին։ Ամենը՝ ուրախութիւնամբ մը Հիմա ապատութիւններս ապահով է։ Կ'ըսէին. ուրիշները՝ Վերջապէս եկաք, այնչափ ժամանակ է որ ձեզի կը բաղձայինք։ Ամենուն երեսը այնպիսի ուրախութիւն մը նկարուած էր, կ'ըսէ նոյն լրագիրը, որ մարդ տեսնելով կը սկսէր մտածել թէ ատուգիս Դուսդոյցայի ու Պուրպոնէի պատերազմներէն վեր միայն մէկ տարի անցած է։ — Տ'Ուսրը սեպուհը անմիջապէս Ամերիկորիին ոյցելութեան դնաց, որն որ նոյն իրիկունը իրեն փոխարէն այցելութեան եկաւ։

Երկրորդ օրը Տ'Ուսրը Ամերիկորիին հետ մեկտեղ խօսելէն ետեւ՝ հրատարակեց որ բոլոր զինքերը պիտի ժողովուին, եւ ապրիլին պահանջուն դուռնը հիմակու հիմա պիտի լուծուի, միեւնոյն որ մեծ դատքը նորէն դնէ։ Ամերիկորի՝ մ'ալ քաղքին հրամանատար դուրեցաւ։

— Ա՛նեմ գործը նեապոլսէն Մայիսի 24ին գրած հրամանագրով մը, որն որ գիտարենք նոյն ամսոյն 27ին հրատարակուեցաւ, Ցոմհ Պարտոսանոնի սպանութեան գահերեցութիւնամբը պաշտօնէից մասնաւոր մը կը գնէ, եւ կը ծանուցանէ որ աս հրամանագիրը հրատարակուելուն պէս՝ արտաքոյ կարգի գործակալ Սերրիգորի կոմսին պաշտօնը կը վերջանայ։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ

Ինիստրոնի լրագիրը Մայիսի 29ին կը ծանուցանէ որ թագաւորին հիւանդութիւնը փոխոխակի մէյ մը կէշի մէյ մը աղէկի դառնալէն ետեւ՝ հիմա բոլորովին ազէկի դառնալու վրայ է։

— Նոյն լրագիրը կը ծանուցանէ որ վերջին պատերազմներով՝ տէրութիւնան եկած վնասը, Ուստրիայի վճարուելու պատերազմի ծախքը մէջը չանելով՝ 305,500,000 լիրայի կը հասնի։

ԱՆԳԼԻԱ

Լոնտոն, Մայիսի 29։ Թուռնին հեռագիր կը ծանուցանէ թէ Գամբիա շրջանաւով Լորտ Էրճին Գանատայի կառավարին եղբայրը Ամերիկոյէն Լոնտոն հասեր է, ու ասոր կողմանէ պաշտօնէն հրաժարելու ազերսագիրը բերեր է։ Գանատացիք գեռ կատարեալ հանգարտած չեն, անդադար գինքը կը նախատեն ու հրապարակաւ կ'արհամարհեն։ Նոյն շրջանաւով Գանատացիներուն կողմանէ ալ պատգամաւորութիւն մը եկած է իրենց խնդիրքները, պահանջմունքներն ու ազգային իրաւունքը կատարելու առթիւր դնելու։ — Գանատայի մէջ Անգլիացւոց կողմն ըլլողները կը բազմանան ու. եռեւեռ ինկած էին որ Լորտ Էրճին իր պաշտօնին մէջ մնայ, որ Գանատա Անգլիացւոց ձեռքէն բաղարելի չելլէ։ Արդէն անպիտան կառավարութիւնը Լորտ Էրճինին հրաժարումը չընդունիցա, ու շատ շնորհակալութեամբ զինքը նորէն իր պաշտօնին մէջ հաստատեց։

— Մէկ քանի օր յառաջ Պիրմինկէմի քաղաքապետը ժողովք մը ըրին՝ Մանչեսթրեան հիմնակաւ վիճակին վրայ խորհելու ու խօսելու, ու անոնց անկախութիւնը վրայ ունեցած հակումներն ցուցընելու, եւ որոշեցին որ ամէն մէկերնին, որչափ որ ինքը ազդի մը կը վարէ՝ Մանչեսթրեան օգնեն, ուստի եւ մեջերնին սասակ սկսան ժողվել։

ՍՊԱՆԻԱ

Պարսելոն, Մայիսի 23։ Հռոմ խրկուելու որոշուած սպանիական զօրքը գրեթէ 5000 հետեւակ (էսքան) երեկ նաւ մտաւ ու այսօր ճամբայ ելաւ։ Գորտոսա զօրապետը վերին հրամանատարն է. իսկ երկրորդը՝ Լիսոնետի զօրապետը։ Կ'ըսուի որ նոյնչափ բարեմաղթութեամբ ուրիշ հատուած մ'ալ ասանց հետեւէն պիտի՝ որ երթայ։ Օսէ-Լոպէ գրէթոնոյ։

— Պաշտօնական լրագիրը (Gaceta) Մայիսի 21ին կը ծանուցանէ որ Պունքա զօրապետը Գասթոնիայի պատերազմի ընթացքը ու իր արդիւնքը հանուր ազգայնոց անուանունք է։

— Մայիսի մէջ ամէն մոլորտ աս օրերս եղած նոր ու նշանաւոր ցրամատութեան վրայ կը խօսի։ Մայիսի 17ին Անտոյնոսիս գաւառին կատարի ցուլ մը պենկալայի վարդի մը գիմացը հանելուն։ Թագուհին ու 90,000 (՝՝) հոգի ներկայ էին։ Ցուլը կամ ազգային եղը, ինչպէս որ Պանիսիոյիք պարծանքով մը կ'անուանեն, վարդը տեսնելուն պէս՝ վազեց ու եղջիւրներովը փորը պատռեց կեցուց։ Ցուլը աս լուսոյ քաջութիւնը համար ա-

նուանի Գաւխարէս ցլամարտին առ ջուրը պիտի հանուի, որ անոր ձեռքովը սպանուած ու յիշատակի համար գլուխը իմանալու մէջ դրուի ու պահուի։

— Լոնդոնի լրագրները հաստատեցին որ Մանդէմոնի կոմսը (իմաստասէր Հոլի զրօրդին) Ընկղմեալի մէջ հաստատուն տուն ունի պիտի ունենայ, թագաւորելու պահանջմունքներուն պիտի հրաժարի, բայց թագուհին ալ անոր՝ հարստատ մնալը պիտի կապէ։ Սակայն Մարլիկ Քրանվիլը հիմա կը ծանուցանէ որ ան բանս չէ յաջողեր։

ԼՈՒՍԻՏԱՆԻ ԿԱՄ ԹՈՐԻՈՒԿԱԼ

Լոնդոնն, Մայիսի 19։ Թագուհին Ցան Միկէլին (իր հօրմ զրօրդին) ասաւ մեռաւ խոստացեր է, ան դաշտի որ գահի ու իմաստի համար բրած պահանջմունքները բոլորովին թողու։ — Թորիական լրագրներուն վիճակը շատ ողբալի է։

ՍՈՒԷՏԻ ԿԱՄ ՇՈՒԵՑ

Շուէտի կառավարութիւնը իր Գարլսկրոնա ծովեզերեայ քաղաքին հրաման խաւրեց որ ան ամայս մէջ պղտիկ նաւատորմիղ (փոռոնա) մը պէտք ի Տանիմարգայի քովերը ճամբայ ելլէ, եւ ուրիշ նաւեր ալ պատրաստուին։ Բայց որովհետեւ գրեթէ մի եւ նոյն ատեն Ռուսն ալ դէպ ի ան կողմերը նաւեր պղտիկ նաւատորմիղ մը հանեց, անոր համար շատերուն ենանկ կ'երեւայ որ Տանիմարգայի խնդիրն աւելի եւս պիտի խառնակի։ Ոմանք կ'ըսեն որ Ռուսը Շուէտի հետ միաբան՝ Տանիմարգայի պիտի օգնէ ու գերմանացւոց դէմ՝ պիտի կռուի, իսկ ոմանք կը հաստատեն թէ Ռուսին գաղուն պատճառն ան է որ Շուէտին Տանիմարգայի ացւոց օգնելուն արդիլք ըլլայ՝ առայդը գեռ չի խոցուիր։ Լէ-դեէ լրագիր։

ՀԵԼԼՈՒԵՏԻԱ ԿԱՄ ԶՈՒԻՑԵՐԻ

Հելլուետիացւոց դաշնակցութիւնն ժողովը երկայն ատեն վիճաբանելէն ետքը վերջապէս որոշեց որ ուրիշ տերութիւններուն Հելլուետիայի վարձիկներ գրաւ տալու համար մինչեւ հիմա եղած դաշնակցութիւնները ջնջէ վերցնէ, իբր թէ ան դաշնակցութիւնները Հելլուետիան դաշնակցութիւնն պատուոյն հետ չեն միաբանիր։ ուստի դաշնակցութիւնն ժողովը իրեն հետ դաշնակիր եղող տերութիւններուն հետ ան բանին վրայ անմիջապէս խօսելու դիմում ունի։ Նեապոլի թագաւորը ինք դիմեր ատենադրել ուզել ժողովրդեան մը դէմ՝ զանազանելու զայրոյթներուն գործածելուն պէս՝ անոր հետ եղած դաշնադրութիւնը ջնջուած պիտի ըլլայ, եւ ասկից ետքը բոլոր հելլուետական երկրին մէջ ուրիշ տերութեան մը համար ամենեւին զինուոր մ'ալ պիտի չլլայ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

Ալեքսանդրիա, Պուգրէշ, Մայիսի 26։ Եւրոպացւոց Ռուսներ զրօրդապետը՝ որ Աղեքսանդրիոյ քաղաքին երկրին անցնելով՝ պանոպ դարձած ու Օրշովա մնած էր, հիմա ան կողմերն եղած Մահմեդականներուն լաղմը մեռնելով՝ Ամսոյն 16ին նորէն Գալաքիայի երկիրները մտաւ։ Հիմա Ռուսերին հրամանատարը՝ Գրամ կոյսա զրօրդապետն եղաւ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Դարբէնդ, կը գրեն որ Գաղղիայի հասարակապետութեան ու պարսկական կառավարութեան մէջ եղած դեսպանական հարցմունքները կատարեցան։ Պ. Պարդիժ գաղղիական դեսպանն իր ամբոյդերն ուղեց ու հոն եղող Գաղղիացիները Երեւանիայի պաշտպանութեան առակ ձգելով՝ Թեհերանն եկաւ։ Ան բանիս պատճառն ան է որ, կ'ըսեն, Պարսկաստանի հիմակուան կառավարութիւնը Պարսից Միրզա Մեհմէտին Ալի Խան դեսպանին երկուտարի յառաջ Փարիզ ատորագրած առեւտրական դաշնադրութիւնը հաստատել չուզեր։ Լոյս։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Գրուսեսեան մինչեւ Մայիսի 3 հասած լուրերը կը ծանուցանեն որ հնանոցաց խառնութիւնները դադրեր են։

— Ցոյնկէս Պուէնոս Այրէսի 8է Ռոզաս գահին ելլին ու Գաղղիացւոց մէջ եղած գժտութիւնը բարեկամաբար լմընցեր է։

— Գայլիֆորնիայէն շարունակ մարդ ոսկի կը հանուի։ ուստերիներուն դիմը հիմա քիչ մը դադար իկեր է։ բայց պատահած խնդրութիւններն ու հիւանդութիւնները սասակայնէ են։ — Ս. Քահանայապետին օգնելու համար Մեքսիկոյէն առատ ոսկի ստակ կը խաւրուի։

— Մեքսիկոյի մէջ Բարեսէս զրօրդապետը կառավարութեան գէմ դարձեալ ոտք ելեր է։ Իր կողմնակիցները Աղրիլի 17ին Ս. Լուդովիկոս Գոնզոսի քաղաքն առեր ու Գոնսալեսի վրայ քալելու սկսեր են։ Կառավարութեան խրկած զօրքերը ապատամբներուն հետ եղբայրացեր ու միացեր են։

ԱԻՍՏՐԱԼԻԱ

Հայոց Յունուարի 24ին Ընդհանրապետութիւնը կ'իմանայի որ Փիլիպպոսի դեսահանգիստ (Port Philippe) ըսուած կողմերը ոսկի հանք գտնուեր է, իսկ արեւմտեան Աւստրալիայի մէջ ոսկի ծաղիկ հանք։ Ան վերջինի երկրին մէջ հիմակ ամէն բան ալէկ յառաջանալու կը սկսի։ Մինչեւ Աւստրալիան քաղաքին քով երեք երկաթի ճամբայ շինուեցաւ։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՄԱԼՈՐԱՆ

Պ. Ենիքաղ տէ Գասպարին՝ որ Գէնապլի Կառավարութենէ եղած դիտանոցին մէջ աստղաբաշխ է, Ճոռնալէ Դոգիքոսոնանէ որդուին Մայիսի 6ին ան նամակը կը գրէ։

Ապրիլի 12ին գիշերը երբոր Շղանհայ աստղաբաշխին երկնոյզը սահմանը երկինքին հետ կը բաղդատէի, մոլորակ մը տեսայ, որ բնական մինչեւ չեւ. սանսերորդ աստիճանի աստղերուն կը հաւասարէր։ Եղբէն ըրած հաշիւներէս իմացուեցաւ որ նոյն մոլորակը մինչեւ հիմակ անծանօթ է եղեր։ Գիսաստեղին վերակացուն Գաբրէլ տարիոր մեր նոր շրջաբերական իմաստ մը հանելով՝ ան գիւտը Եւրոպայի բոլոր աստղաբաշխներուն ազդէն իմացուց։ Ան նոր երկնային մարմինը ան Աստերոյդներուն (Astéroïdes) կը վերաբերի, որոնք Արէսին ու Արամազդին (Հրատին ու Լա ալմենագին) մէջ տեղն են։ Հիմա կամաց կամաց իր դադարման կէտը կը մօտենայ, որով ես ալ աւելի ճիշդ դիտութիւններ ընելու առիթ կ'ունենամ։ Իր ճամբան հաշիւնները ակնալու համար՝ անոր ընթացքին միտ կը դնենք։

ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ

ԲՐԱԶԻԼԻԱՅԻ ՆՈՐ ՄԵՏՐՈՊՈԼ

Պարիսեցոյ Բրազիլիոյի կայսրութիւնն մէջ հիմա սկսան բերդ մը յառաջ բերելու ջանալ, որն որ շատ չ'անցներ Ամերիկայի բանակին պէս՝ մեր կողմերուն վաճառականներուն վրայ մեծ ազդեցութիւն պիտի ընէ։ Պրազիլն սկսան տարեսկիզբի (փոլ-դէր-յոյ) իմիներն կամ ռեւմի ծառ յառաջ բերել, որն որ երկու տարուան մէջ՝ շերաս (մեռաքի որդ) մուցանելու բաւական ըլլալու շատ տերեւ կու տայ։ Զանազան անձինք առ փոքրիներուն յաջողութիւնը տեսնելով՝ սկսան մեռաքահանութիւնն մեծ գործառութիւններ բանալ, եւ հաստատ կը յուսան որ ասանկ բարեխառնութիւն ունեցող երկրի մէջ մեր առ բաներս շատ յառաջ կ'երթայ։ Շերասի հաւկիթները Եւրոպայէն բերուեցան, բայց Սինեսասանին ալ բերել պիտի՝ որ տան։ Պ. Պաւապաւրն՝ հնարելոյց անգործ մեռաքը Բրիտանիա խրկեց որ փորձի համար գործուի։ Հիմա նոյն մեռաքէն Անգլիոյի մէջ դանկապան (ջէր-դ) շինելով՝ դարձեալ Ամերիկա խաւրեցին։ Ցեռանդները մեռաքին վրայ ամենեւին պակասութիւն մը չեն գտներ։ Ան կողմերը նոր դացող գաղթականներուն համար ասիկա բաւական հոգը մեկիկ շահաւոր բան է, ինչու որ իրենց հոն երթալուն երկրորդ տարին ձեռքերնին առատ ապրանք կ'ունենան, եւ մանաւանդ թութի ծառերուն՝ տերեւներն Ց ամիս պահելուն համար՝ տարին երկու հնոց մեռաքս կրնայ հանուիլ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ս. ՔԱՀԱՆԱՊԱՏԻՆ ԱԶԳՈՒՐԱՀԱՅԵՐՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԵՐՆԸ ԹԱՓԱՌՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍԷՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կը տեսնենք որ Ս. Քահանայապետին աշխարհական տերութիւնը վերջ առ սրելս ամէն մարդ խնդիր կը հանէ, մշիւնները կը կարկ, մէկը բացարձակապէս անիրաւ կը սեպէ, մէկալը երկիւղած եղեամի մը անվայելչէ կը համարի ու շատերն ալ լոյս մը կը փնտռեն։ անոր համար մեզի անառարինելի պարտք մը կը կարծենք՝ մեր կարդացողներուն առջեւը առ բաներս վերջ եղած պատմական ծանօթութիւններն ու իրաւաբանական պատճառները պնդել, որոնց միտ դնողը կը տեսնէ որ Ս. Քահանայապետին աշխարհական անկախ իշխանութիւն մը ունենալը չէ թէ միայն հիմակուան պարագաներուն կամ դաշինքներուն պատճառաւը հարկաւոր է, հապա նաեւ արդար է ու բնական կարգով յառաջ եկած։

Հին երրորդ դարուն սկիզբներեր Հռոմ քաղաքը նեղքին խռովութիւններով ու բարբարոսներուն արշաւումներովը վերջի ստիճանի խնդճութեան հասած տեսնք՝ տարիքի հարուածք՝ ալ Գոթիացւոց Ալարիկոս թագաւորին ընդառնեցաւ, որն որ 410ին Հռոմ առաւ ու վեց օր շարունակ ոչրեց կողոպտեց։ Քիչ մը ետքը՝ Հոնաց Ատտիլա թագաւորին ապառնացած նոր հարուածին առջեւը միայն Լեւոն Ա. Քահանայապետը կրցաւ առնել, որն որ նաեւ Վանդալներուն Գենսերիկոս թագաւորն ալ իր ապաշնչներովը հաւանեցուց, որ Հռոմ մնալին ետքը՝ քաղաքին կրակ չտայ։ Բայց Գենսերիկոս 40 օր կեղոպտել առաւ, ու ինչ որ Գոթիացիներուն մնացած էր, ան ալ Վանդալները յափշտակեցին։ Ասկէ ետքը Հռոմ՝ Հերուլայոց Ոդոատրէ իշխանին ձեռքն մնաց, ետքին ալ արեւելեան Գոթիացւոց թէոդորիկոս թագաւորին։ Ասոր մահուանէ ետքը Յուստինեանոս կայսրը Բելիսարիոս զօրագլուխը խաւրեցուց՝ Հռոմի երկրին տիրեց։ բայց Գոթիացւոց Տոտիլա թագաւորը 546ին Յունայ ձեռքէն նորէն առաւ ու զօրքին աւար առաւ, այնպէս որ ծերակոյտը պատուած գլուխներով Գոթիացիներէն հոյ մը բալու ասիսպուեցաւ։ Տոտիլա Հռոմի պարիսպն ալ կործանեցին ետքը՝ բոլոր քաղաքն ալ պիտի քանդէր, թէ որ Բելիսարիոս ու Ս. Բենեդիկտոս դիմաց հաշտեցուցած չըլլային, բայց քաղաքն ելլելու ատեն՝ բոլոր բնակիչն ալ մեկտեղ դարս հանեց, որով Հռոմ անապատ դարձաւ։ Ահա ետքը Նիսեան Հայ զօրապետին ձեռքովը Հռոմ նորէն Յունաց իշխանութիւնն մնաց ու անոնց Խալիֆան նշանակելուն կարգը կը հաստատէր։

Բայց ոմանցմով չէ նէ՝ թէպէտ Հռոմի իշխանը Քահանայապետներն էին, վասն զի՝ ինչպէս իրենք եղան (Լեւոն, Գրիգոր մեծ) որ քաղաքը կործանումներէն պահեցին ու իրենց ատատ ածին ատենները զօրութիւնը բարբարոսներուն սրտին ազդեցին, նոյնպէս իրենք էին որ ներքին գործառնութիւնները կը հոգային, Հռոմ գեռ հաստատուն կը պահեին, ամէն կերպով կը զարգացնէին, կը ծաղկեցնէին, կը շէնցնէին ու քաղաքին պաշտպան կը կենային։ Ինչպէս Յովհաննէս Միրզէր բաղաքական (Բրոդեռանդ) ալ կը խոստովանի, Պիտի որ, կ'ըսէ, բնական իրաւունքը կընայ նէ որպէս, Քահանայապետը ճշմարտիւ Հռոմի իրաւացի տէրն է, ինչու որ առանց անոր Հռոմ չէր մնար։ Ան ատենները Լոնգոբարդացիները Իտալիա տարածուելու սկսան՝ բոլոր երկրին տիրելու մտքով, ու նախքան զրոյգապետին մահուրնէ ետքը՝ ալ Յունաց Իտալիոյի մէջ ունեցած կուսակալութիւնն (Exarchat) բանը լմընցաւ։ Բանտարի Լոնգոբարդացոց թագաւորը 750ին միաբէ դրածը սկսաւ ի գործ դնել։ Զաքարիա Քահանայապետը Պոռանդենուպոլսէն ապաւնիւն կը խնդրէր, Լոնգոբարդացիներուն պարգեւներ կը խոստանար, բայց պարապ տեղ։ Յունաց պատուիրատարը կայսրը (Կոպրոնիմոս) ժողովքի մը գրաւած ըլլալով՝ Իտալիան հոգալու ոչ առնն, ոչ ալ կամք ունէր։ Լոնգոբարդացիք ալ՝ առ անդամ պարպուելուրով կոչ ըլլալ ու նոր քաշուիլ չէին ուզեր։ Ան յեռանին նեղութիւնն մէջ գտնուելով Հռոմայ փրկիչը Քահանայապետն եղաւ։ այս ինն Սոսիանոս Պ. ուրիշ ճար չգտնելով՝ Գուանկնիրոն (Հին Գաղղիացւոց) թագաւորին գիմաց։ Պիպինոս ատենց թագաւորը խոստացաւ որ կ'օգնէ, ու Ազիստուլֆին հետ պատերազմելու սկսաւ։ բայց ասիկա յաջողակած Լոնգոբարդները նոր տալ ամենն չառաւ նէ, Պիպինոս 754ին Ռաւենայի վրայ քալեց, ու Երկու ճակատի մէջ թշնամին խորտակելով՝ բոլոր յափշտակած երկիրները հետ առաւ, եւ Ս. Պետրոսին առ Ներսէս-ոյ պարգեւեց։

Այսն առենը Կոստանդին պղտէն ալ պատգամաւորներ հասան ու կը պահանջեին որ ատենուած երկիրները Յունաց կայսրը տրուին։ Պիպինոս պատասխան տուաւ, որ զոր ատենները ապրեցնելը ապրեցնելն Յունաց համար չեն թափած, հապա Ս. Պետրոսին ու իրենց հոգւոյ փրկութիւնը համար թափած են։ Եւ ապրելոյն բոլոր գանձերն ալ իրեն առ միտքը չեն կրնար փոխել։ Առով Հռոմ՝ քաղաքն ու անոր շրջակայ տեղերը Հռոմայ Եկեղեցւոյն կայսրած մը սեպուեցան, եւ Աղբատաշ պապերը նոյն Եկեղեցւոյն գլուխն ըլլալով՝ անոր ստացուածին վրայ ալ տէրութիւն ունեցան։ Թէպէտեւ արդէն նոյն կողման բնակիչները շատոնցմէ Քահանայապետը իրենց իրենց պաշտպանն ու տէրը ճանչնալու, վարձած ըլլալով՝ Պիպինոսին պարգեւը առնլի իրենց արդէն եղածին մէկ հաստատութիւնը կը սեպէին քան թէ բոլորովին նոր բան մը։ Ան պարգեւն մեր Քահանայ Ս. Պետրոսի գերեզմանին վրան դրուեցաւ, բայց կորուած ըլլալուն՝ նոյն ատենուան տերութեան տեղին ճշգիտ չեղիցուիր։

Ինն կայսրս 800ին նոյն պարգեւը հաստատեց ու մեծցուց ալ։ Ոմն Ա. կայսրը 962ին Ս. Քահանայապետին ձեռքէն յափշտակուած երկիրներն առաւ ու նորէն Սաբր դահին առաւ։ Նոյնը երդմամբ հաստատեց։ Ան եղանակաւ Հռոմի տերութիւնը երթալով մեծցաւ, մանաւանդ Քամիրէ Պոսիանցի կոմսուհին իր ընդարձակ երկիրները 1115ին ժառանգութեամբ Եկեղեցւոյ թող տալով։ Ռուսորիոս Ա. Գերմանիայի կայսրը 1277ին Ռիկոդոյս Գ. Քահանայապետին ատենը մեր Եկեղեցւոյն բոլոր առջի սահմանները նորէն հաստատեց ու գման ալ աւելցուց։ Վերջապէս 1815ին Վիեննայի ժողովքին մէջ ան տերութեան իրենցիներն ընդլայնուն արիւնաւորութիւնն ու հարկաւորութիւնը ճանչցուելով ու գոյութիւնն ընդունելով՝

անոր իրատարածքին անհակասակերի ըլլալը ալ տարաբնաւսկ սակ չենգռեր, ու գիտուն եւ կշռող միտք մը տար վրայ ալ խնդիր չեհաներ։

Այս փոքր օրինաւոր աշխարհական իշխանութիւնը միաւորած է ան մեծ եկեղեցական իշխանութեան հետ՝ գրին որ Հռոմի Եպիսկոպոսը կամ Արքապան Քահանայապետը բոլոր Քրիստոսի Եկեղեցոյն վրայ ունի։ Թէ աշխարհական ու թէ եկեղեցական իշխանութիւնեան մէկ անձի վրայ միկտուղ դտնուիլը՝ մեր ազգայիններուն առջեւ սովորական ու դիւրընթացութեան բան ըլլալով՝ անոր կարեւորութիւնը վրայ խնդիր չենայր։ Բայց առ ալ դիտեալու է որ Արքապան Քահանայապետին անձին վրայ առ աշխարհական իշխանութիւնը իր եկեղեցական իշխանութիւնը հետ միաւորիլը՝ Կոստանդնուպոլիս Պատրիարքի մը աշխարհական ու եկեղեցական կառավարութիւնն ու իշխանութիւնը միկտուղ ունենալուն հետ բոլորովին նոյն չէ։ Յոհաննէսի մէջ գրուած ասանկ Պատրիարք մը ինչպէս որ առ նրկու իշխանութիւնները իր անձին վրայ չունայ անմիաւորիլ, անանկ ալ դիւրաւ անմիաւորիլ, ուր սրբազան Քահանայապետին անձին վրայ աշխարհական իշխանութիւնը եկեղեցական իշխանութիւնը հետ պէտ է միաւորիլ ու պէտ չէ բաժնուիլ։ անոր համար որպէսզի Քահանայապետը ի խղճէ մաց պարտական է որ իրեն կարելի միջոցներովը ան աշխարհական իշխանութիւնը պահէ։ ինչու որ առաջ Քահանայապետը ազատ դիրք մը կ'ունենայ, օրն որ իրեն՝ ամէն թագաւորներու ու երկիրներու հետ եկեղեցական տուրեր առնելու պահելու համար անհրաժեշտ հարկաւոր է։ Թէ որ Ս. Քահանայապետը ուրիշ տերութեան մը հպատակ ըլլար, նոյն տերութիւնը շատ հեղ գինքը ձեռք կ'առնէր եւ ուզած կարգադրութիւններն ընելու կը սարքէր, իսկ դրսի տերութիւններն ու անոնց կեդրոնականները Եկեղեցոյ գլխոյն հրամաններու ուրիշին գլխին տակէն անդրելով կամ՝ ուրիշ պատճառանաք՝ ամենեւին չէին ընդուներ, եւ կամ՝ շատ դժուարութիւններ կը յուցընէին։ ասով՝ ինչպէս որ փորձը ցուցընած է, գանազան պատերազմներ ու զանազան խռովութիւններ կը ծագէին։ Նաեւ եկեղեցոյ անդամները միտրնակ իրարմէ կը բաժնուէին։ Կոստանդնուպոլսոյ Յունաց Պատրիարքը առանձնաբար Ռուսաստանի եւ Յունաստանի ալ մերին Պատրիարքն էր, բայց հիմա Ռուսաստանի եւ Յունաստանի յունարարանները մանաւանդ թէ նոյն իսկ աս երկու տերութիւնը ուրիշ տերութիւնեան հպատակ պատրիարքի մը հրամանն ընդունիլ չուզելով եւ ուրիշ զանազան քաղաքական բաներ դիտելով՝ պառուեցան բաժնուեցան։ — Թէ որ ընդհանուր եկեղեցոյ Գլուխը սասր տերութիւնեան մը մէջ բնակելու ըլլար, իրաքանչիւր պատերազմի մէջ այնքան էր որ հարկաւոր հազարաւորներու հրամանները կտրուէին, ու եկեղեցոյ գործառնութիւնները քաղաքականութիւնեան (politique) հետ խառնուէին։ — Թէ որ Ս. Քահանայապետը ուրիշ իշխանի հպատակ ըլլար, նաեւ անոր գտատատանին կենար ամրատանուիլ, ու ասկից մնաւանդ երբ որ քաղաքական շահեր ու կիրքեր մէջը խառնուելու ըլլան, անմիտ վնասակար հետեւանքներ կը ծագէին։

Դարձեալ անկախ աշխարհական տերութիւն մը՝ Քահանայապետին՝ լաւ օրուն՝ եկեղեցոյ ընդհանուր Գլուխ, պատշաճ ոտանաւոր պահելու համար միակ հարիւր որ բան է։ Թէ որ օրինաւոր ու պատշաճ է որ քահանայ մը իր եկամուտը, եպիսկոպոսարան մը իր կալուածներն ունենայ, ու աւելի ընդարձակ թիւ ունեցող եպիսկոպոսարանը աւելի ընդարձակ ալ կալուածի տեր ըլլայ, դարձեալ է որ բոլոր Եկեղեցոյ Գլուխը, բոլոր եպիսկոպոսներուն Եպիսկոպոսապետը՝ իր այնչափ բարձր պաշտօնին համեմատ՝ այնպիսի կալուածոց տերութիւն մը ունենայ, որն որ Ղաղ ազրիանին բնած ին պէս պէտք այնչափ մեծ է որ տերութիւններուն նախանձելի ըլլայ, ոչ ալ այնչափ փոքր որ վախճանին չծառայէ։ Բաւնաւանդ որ ասիկա միջոց մըն է, որով Քահանայապետը կարող կ'ըլլայ ծախքը հոգալ, գրին որ իր ասպիճանը, իր պաշտօնեաներն ու այնչափ քրիստոնէութեան տարածումներ համար տանուած վարժոցները կը պահանջեն։ Թէ որ ասանք ու առանց նման ուրիշ բիւր անասակ բնդհանուր եկեղեցոյ հանար հարկաւոր եղածներու՝ օրդոսիաս իշխաններուն ու ազգերուն օգնութիւնեանը հոգացուելու ըլլային, (որն որ Քահանայապետը սեպհական տերութիւն մը չունենար նէ՝ ի հարկէ կ'ըլլար,) աս սրբազան Գլուխը անպատշաճ վիճակի մը մէջ կը մնանէր, ու ամենահարեւոր դարձքերն ալ ժամանակին եւ ուրիշ գիտուածական բաներուն հանգչքէն կը կախուէին, ինչպէս տարի առաջներուն փորձերը ցուցցած են։ Բայց աս կալուածներուն կարգաւորութիւնը հոգալու համար՝ նաեւ աշխարհական կառավարութիւնեան մը հարկաւոր ըլլալը բնականապէս կը հետեւի, վասն դի ամէն տեղ պէտք է որ երկիրը հնակուի, պէտք է գոյք ըլլայ որ շարագործները զսպէ, պէտք է որ եկամուտներն վրայ վերասաեսու չմ՝ ըլլայ, պէտք է ուսումը հոգացող՝ ըլլայ, ուսումն եւ հարկ կ'ըլլայ որ Եկեղեցագործութեան, պատերազմի, Եկեղեցիներ, Պրեմոնեներ դրուին, եւ կարգաւորեալ կառավարութիւն մը հաստատուած ըլլայ։ Թէ Ռոմի եւ թէ Եւրոպայի մէջ ամէն եկեղեցի իր կալուածներուն տարածութիւնները համեմատ՝ ասանկ կառավարութիւն մ' ունի ու պէտք է որ ունենայ։ Իսկ թէ գլխաւոր Եկեղեցոյն կալուածներուն ընդարձակութիւնը համար եղած կառավարութիւնը տերութիւնեան ձեռքի առեր է, անիկա կորպուսարութիւնեան ու ժողովը բռնեան սպառնն հանոյ է, եւ ոչ թէ քուն աշխարհական տերութիւն մը հաստատելու համար։

Ի վերայ այսր ամենայնի աս տերութիւնը միշտ հիմայ միշտ թշնամի ունեցած է։ Միջին դարու մէջ տրտաքին տերութիւններէն կրածները բաւական չըլլալով՝ քանի իսկ Հռոմ քաղաքը կը մնանար որ իր գոյութիւնը Քահանայապետին պարտական էր, ու շատ անգամ կ'ուզէր որ իր հին հասարակապետական կամ կայսերական ձեւերուն անանց ու նորէն ազատութիւն գտնոյ։ բայց ասիկա այնչափ դարաց անցքերուն ու ժամանակներուն փոխուելն եւ քը՝ զուտ խնդիրութիւն մը էր։ Ամէն խելացի Հռոմայեցին կը ճանչնար ու կը ճանչնայ, որ Հռոմ ինքնիշխան, անկախ, մեծ ու երեւելի եղած է ու կ'ըլլայ, միայն անոր համար որ Ռազմարարութիւնն Պլուտոր անոր տէրն էր ու տէրն է։ անոր հակառակ՝ ասիկա այդպէս ըլլալէն դադրելուն պէս՝ ոչինչ կ'ըլլայ եւ ուրիշ հին երեւելի քաղաքներուն շարունակն պէս միայն աւերակներ կը մնան, որպէսզի ան աշխարհական զօրութիւնը՝ որն որ առաջ ունէր, ոչ ունի եւ ոչ ալ կրնայ ունենալ։ Ս. Քահանայապետը Հռոմի տէր ըլլալէն այսօր գաղրի նէ, դիպաք է որ շուտ կամ ուշ նոյն երկիրը ուրիշ սատրապի տերութիւնեան ձեռքին տակը մնանէ։ Ս. Քահանայապետին ունեցած Հռոմայի տերութիւնը Հռոմայեցոյ պարգեւը չէ, հապա ուրիշ տերութիւններու պարգեւ է։ Ասոր համար Հռոմայեցոց հիմնական բրածը շատ տարբեր, անիրաւ, անիմաստ ու նոյն իսկ իրենց շահին դէմ բան էր, եւ միջին մնածով ու ապագային անկախութիւնը պահել գիտցող մարդիկներու գործք չէր։

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՍՏԻԹՈՒԹԻՒՆԸՆԴ ՊԵՏՍՐԲԱՋՈՒՄՆԵՐԸ

Լիզէոթ ռոպ Նաւանդիոս ըսուած լրագիրը բոլոր տերութիւններուն ունեցած պատերազմական նաւերուն հաշիւը ասանկ կը դնէ։

	Ընդարձակութիւն	Փէնի թնդանօթը	Զօրեղներ
Անգլիա	671	16,243	98
Շվէտ	458	2,000	2
Գերմանիա	348	8,116	61
Ռուսաստան	326	10,397	8
Նորվեգիա	198	2,200	14
Հոլանտա	155		
Տանիմարկա	119	1,178	5
Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները	59	7,300	8
Յունական Եգիպտոսով	51	3,371	
Սպանիա	28		
Պորտիկալ	22		
Նէապոլիս	20		6
Աւստրիա	18		5
Թուրքիա	18		3
Իտալիա	14		

Հոս թէպէտեւ նաւերու շատութիւնեանը նայելով՝ տերութիւնները իրարու հաւասար են, բայց պէտք է ունայ ալ միա գնել որ ծովական զօրութիւնը միայն նաւերու բազմութեան վրայ չէ, հապա անոնց մեծութիւնեան ու ամրութիւնեան, ու մէջի զօրքին ու դէնքին շատութիւնեան վրայ։ ուստի եւ Պաղեստինս որ նիւթական համարուի Շվեդիան քիչ նաւ ունի, ծովն միայ անկիր շատ աւելի զօրաւոր է ու Անգլիային նորը երկրորդն է։ Նոյնպէս Ռուսաստան՝ որ նոյնպէս Շվեդիան քիչ նաւ ունի, ուժով զանիկս կը դերազանցէ ու գրեթէ երրորդն է։ Այսպէս խնդիրը մեկալ տերութիւններու վրայ ալ։

մէջ մ'ալ մեկ քանի ձիաւոր գնդերով ասոր կը մնանան ու կ'ըսեն թէ՝ Մեծերնուս հրամանն ասիկա է որ մեզի հետ մեկտեղ գան։ Պատագ ջրնայով ընդդէմ գնել՝ երբ հետերնին գնայ, ասանք գինքը առին երկաթի փանդակներով զոցուած խուց մը տարին դրին, ուր երեք ամիս մնաց։ Այս երեք ամիսը Պատագին համար բաւական ժամանակ էր՝ բրած յանցանքը մտածելու ու միտքը բերելու։ Բայց խեղճը որչափ որ կը մտածէր ամենեւին յանցանք մը չէր գտներ։ Պատագ քանորին մէջն ալ պարապ չէր կենար, նամակ նամակի վրայ կը գրէր, բայց մէկուն մ'ալ պատասխանը չէր ընդուներ, գուցէ եւ ոչ նամակին իր տեղը կը հասնէր։ Օր մը բոտ պատահման աս ոգորմելի բանտարկեալին նամակներուն մէկը Փանդաս՝ Հանգստարանի գլխաւոր ուսուցչին ձեռքը կը հասնի, որն որ Պատագը ազգէկ կը ճանչնար ու կը յարգէր։ Փանդաս՝ Պատագին յանցաւորը ըլլալուն շահատրով բանը Կայսեր (դարոյլենին) ականջը հասցուց։ վերջապէս երկայն քարոզ քննութիւնէն եւրոպը խնայու եղաւ որ աս մարդը իր շնած բանգրքին մէջ Spoliateur կոչուելէ բաւական առջեւը Պոնապարտէ գրեր է։ Անմիջապէս Պատագը կանչել տուին ու յանցանքը առջեւը դրին։ Պատագ Պ. բաս ուրիշ յանցանք մը ունիք, ըսաւ։ Անանք ոկսան պատասխանել։ Ամէն առեղի ինչ յանցանք կրնայ ըլլալ, աս ինչ մեծ յանդգնութիւն, Կայսրը կոչելէ։ Ան ատենը Պատագ՝ հանդարտութեամբ մը ըսաւ, Չէ, յանդգնութիւն չէ, հապա բան ճշմարտութիւն է։ որովհետեւ անոր համար ես կոչեցի բառին առջեւը Պոնապարտէ գրի, վասն զի Պոնապարտէն առջեւն եղաւ որ ժողովրդի մէջ աս բառը գործածուեց, իսկ յառաջ գաղղիերէն ընդհանուր մէջ ասանկ բան չէր կրնար գտնել։ Ես լսենուն պէս պատասխան մը չկրցան տալ ու ոկսան իրարու նայիլ։ բայց ինչ օգուտ՝ աս բառը խեղճ Պատագին երեք տարուան բանտի նստաւ։

Լոնտոնի մէջ վիշտոյ (Dragon) ըսուած ձիաւորաց գնդին մէջին առաջիացի զինուորին մէկը՝ պէտք գաղտնի յանցանք ու փախչելու ըլլալուն մէջին ձիաւորի մը եռաբեռն իրենայով երկայն ժամանակ հալածելէն ետքը՝ վերջապէս վրան հասաւ ու երկուքն ալ սաստիկ կռուելեամբ ոկսան որով մնանարութիւն ընել։ Շատ երկայն տեւեց աս երկու քաջ մենամարտիկներու կռիւը, երկուքն ալ շատ վերքեր առին, բայց յաղթութիւնը գեռ անորոշ էր։ մէյ մ' ալ յանկարծ առաջիացի վիշտոյը անանկ ճարտարութիւնեամբ մը իր ախոյեանին ձեռքի սուրին դարկաւ որ՝ սուրը ձեռքէն հետ ցատքեցաւ, ու գիւղացիական մեծանձնութիւնեամբ մը Կենցի հիմա գրեթէ սպանելի, լաւ, բայց աս սպանութիւնը ինծի տանի կը տարեմ, ուստի շուտով իրեն դերեն առջեւս ինկիր։ Պակաս ըսկ ինծի նայիմ՝ առնունդ ինչ է, որ իմ գենքս պատմելու առնես՝ անուանդ ալ գրուցեմ, ու միանգամայն գիտնամ ալ թէ որտեղ կենալը շնորհելի։ Վիեննա ծնած եմ, լաւ ոգրմանի գերմն, արուեստով ալ ատաղձագործ (menuisier) եմ՝, հայրենիքս փախչելու տարպուելոյ՝ վասն զի Վիեննայի հակամենի ոգրս ատամնութիւնեան մէջ մնա ունենալով՝ ապատերս հանար Մահաուեներուն կողմը ինքնակամ զինուոր գրուեցայ։ — Ընծուդ ինչ է, ասենդ, ըսաւ աստրիացի վիշտոյը։ — Ասուեա Յոհաննէս Լերիսէ է պատասխան տուաւ մեկալը։ — Վիշտոյը աս լսելուն պէս՝ Ուրեմն ես քու եղբայրդ եմ՝ ըսաւ, եւ ուրախութիւնէն ինչ ընելիքը չէր գիտեր։ Ան ատենը միւսն ալ՝ ճանչցաւ որ իր կենաքը շնորհող՝ իր եղբայրն է։ Եւ այսպէս երկու եղբայր՝ որոնք քիչ մը յառաջ գաղտնութիւնեամբ իրարու արեան ծարաւի էին, հիմա ատաղիկ սիրով իրարու փարթիւաւած՝ իրարու առաջ վերքերու ցաւը չէին զգար։ Հիմա երկուքն ալ Աւստրիացոյ կողմը Մահաուեներու դէմ՝ հայրենեաց համար կը պատերազմին։

ԳՐԱՄԱՏԱՓՈՒՈՒԹԻՒՆ ԸՆԹԱՑՔԻ

ԱՅԷՊՆՍԱ. ՅՈՒՆԻՍ 9

Ամերիկայեան 100 ընդ ազգի թիւրը՝	255	արծ.	փիաստր	2 ասիս
Ամերիկայեան 100 ընդ ազգի փիաստրն՝	121 ½	„	„	½ „
Լիսաբոնայ 300 Դուկան. վրայ՝	116	„	„	2 „
Լոնտոնի 1 փունտ ստերլին՝	12. 10	„	„	3 „
Համբուրգի 100 պանկոյ մարկը՝	207	„	„	2 „
Ճենովայ 300 Լիրեանոց. վրայ՝	111	„	„	2 „
Մարսիլիա 300 ֆրանկը՝	143	„	„	2 „
Միլան 300 աւստրիական վրայ՝	120½	„	„	2 „
Փարիզ 300 ֆրանկը՝	144½	„	„	2 „
Պրանտֆորտ առ Մայն 120 ֆիորի՝	121	„	„	3 „

Կոստանդնուպոլիս (Յունիսի 5)։ 369—367 փարան՝ 1 արծ. ֆիաստրանոց։